

Nr 163.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående ändring i gällande grunder för pensionering av arméns befäl och underbefäl med vederlikar samt angående tiden för avgång ur tjänst; given Stockholms slott den 12 juni 1914.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över lantförsvarsärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att godkänna bifogade förslag till kungörelse om ändrad lydelse av punkterna 6, 7 och 8 i de av Kungl. Maj:t med riksdagen antagna grunder för pensionering av arméns befäl och underbefäl med vederlikar samt angående tiden för avgång ur tjänst.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Hj. L. Hammarskjöld.

Förslag

till

Kungörelse om ändrad lydelse av punkterna 6, 7 och 8 i de av Kungl. Maj:t med riksdagen antagna grunder för pensionering av arméns befäl och underbefäl med vederlikar samt angående tiden för avgång av tjänst.

Häri genom förordnas, att punkterna 6, 7 och 8 i de av Kungl. Maj:t med riksdagen antagna grunder för pensionering av arméns befäl och underbefäl med vederlikar samt angående tiden för avgång ur tjänst skola erhålla följande ändrade lydelse:

6.

Den, som till följd av olycksfall i tjänsten eller eljest till följd av skada eller sjukdom, vilken han genom utövningen av sin tjänst ådragit sig, befinnes för framtiden oförmögen till tjänstgöring, är skyldig att avgå från tjänsten, med rätt till pension och fyllnadspension, uppgående till lönens hela belopp.

7.

Löntagare, som uppnått den för rätt till fyllnadspension i den tjänst han innehar stadgade levnadsålder, och som jämväl uppfyllt de villkor, vilka för erhållande av de samma tjänst åtföljande pensioner äro föreskrivna, är skyldig att från tjänsten avgå, Konungen eller, där viss ämbetsmyndighet äger att från tjänsten avskeda, den myndighet obetaget att låta med avskedet anstå, därest och så länge vederbörande prövas kunna i tjänsten på ett tillfredsställande sätt gagna det allmänna, dock att anstånd, som sålunda medgivnas, icke må sammanlagt överstiga tre år.

8.

Löntagare, som icke uppnått den för rätt till fyllnadspension i den tjänst han innehar stadgade levnadsålder, men som, efter att under tre på

varandra följande år på grund av sjukdom, vanförhet eller lyte varit ur stånd att tjänstgöra, finnes för framtiden till tjänstgöring oförmögen, är skyldig att från tjänsten avgå och kan därifrån, även utan egen ansökning, skiljas, mot åtnjutande av pension av statsmedel till belopp, motsvarande pension jämte fyllnadspension i den tjänst han innehar.

Vad sålunda förordnats skall träda i kraft den 1 januari 1916, men äger ej tillämpning på löntagare, vilken före denna kungörelses utfärdande erhållit fullmakt, konstitutorial eller förordnande å tjänsten utan föreskrift därom, att han skulle vara skyldig underkasta sig de förändringar i pensionsbestämmelser, som bleve i laga ordning fastställda.

Utdrag av protokollet över lantförsvarsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 12 juni 1914.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikesärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Chefen för lantförsvarsdepartementet, hans excellens herr statsministern Hammarskjöld anförde:

»I nådiga cirkuläret den 22 juni 1877 angående grunder för pensionering av arméns befäl och underbefäl med vederlikar samt angående tiden för avgång ur tjänst hava punkterna 6, 7 och 8 följande lydelse:

»6.

Den, som i och för tjänsten ådragit sig skada eller obotlig sjukdom, som gör honom till vidare tjänstgöring oförmögen, äger rätt att avgå med pension jämte fyllnadspension, om än villkoren för pensionens och fyllnadspensionens åtnjutande eljest icke äro uppfyllda.

7.

Den löntagare, som med tre år överskridit den för rätt till pension med fyllnadspension i den tjänst, han innehar, stadgade levnadsålder, skall, så snart han jämväl uppfyllt de villkor, som för erhållande av de tjänsten åtföljande pensioner eljest äro föreskrivna, vara skyldig att med pension och fyllnadspension avgå, så framt ej Kungl. Maj:t eller den myndighet, som honom till tjänsten utnämnt, prövar hans kvarstående i tjänst vara för riket nyttigt.

8.

Den löntagare, som i minst 3 år lidit av lamhet, blindhet eller vansinne utan att anledning förefinnes, att han kan återvinna tjänstbarhet, må, sedan detta förhållande genom föregående undersökning blivit vederbörligen utrett, kunna, utan egen ansökning, från tjänsten skiljas mot åtnjutande under sin återstående livstid av pension från allmänna indragningsstaten till belopp, motsvarande pension jämte fyllnadspension».

Av dessa bestämmelser framgår, att avgångsskyldighet ej föreligger för annan än den, som är otjänstbar på grund av lamhet, blindhet eller vansinne. Varje annan kan trots sin oförmåga att göra tjänst bibehålla sin befattning och uppbära den därmed förenade lön. Han behöver icke ens avgå, när han blir pensionsberättigad, utan har rätt att kvarstå tre år utöver berörda tid.

Redan år 1903 gjorde *arméns fullmäktige* hos Kungl. Maj:t framställning om ändring i punkt 8, så att avgångsskyldighet skulle stadgas för var och en, som i tre år lidit av skada eller sjukdom, som gjorde honom oförmögen till tjänstgöring, och ansåges obotlig, vilket förhållande genom föregående undersökning skulle vederbörligen utredas.

Statskontoret upplyste uti häröver infordrat underdånigt utlåtande den 25 februari 1904, att till f. d. löntagare vid armén, vilka blivit med stöd av nuvarande punkt 8 i cirkuläret den 22 juni 1877 skilda från sina tjänster mot åtnjutande av pensioner från allmänna indragningsstaten, utbetalades årspensioner till sammanlagt belopp af 41,120 kronor; och då ett stadgande om avgångsskyldighet och därmed förenad pensionsrätt för *alla* obotligt sjuka således skulle bliva en ganska tung börda för staten samt det fortfarande såsom hittills i förekomna fall ägt rum stode öppet att, där någon av punkterna 6 eller 8 i nådiga cirkuläret den 22 juni

Framställningen år 1903 från arméns fullmäktige.

1877 icke befunnes tillämplig, hos riksdagen göra den framställning om beredande av pension åt otjänstbar officer eller underofficer, vilken före den stadgade pensionsålderns uppnående ansåges till gagn för det allmänna böra från innehavande befattning vid armén entledigas, ansåg statskontoret sig icke kunna med sitt förord understödja den underdåniga framställningen.

Genom nådigt beslut den 26 mars 1904 fann även *Kungl. Maj:t* berörda hemställan icke för det dåvarande föranleda till någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

*Nytt förslag
år 1907.*

I skrivelse den 14 oktober 1907 anmodade emellertid *dåvarande chefen för lantförsvarsdepartementet* direktionen över arméns pensionskassa att till Kungl. Maj:t inkomma med sådant förslag till ändring i pensioneringsgrunderna, att den, som i tre år lidit av blindhet, lamhet eller vansinne, bleve skyldig taga avsked åtminstone vid uppnådd pensionsålder.

Direktionen fann de ifrågasatta bestämmelserna närmast innebära en utvidgning av stadgandet i sjunde punkten, varför direktionen avgav förslag till sådan ändring av denna punkt, att det avsedda ändamålet skulle därigenom vinnas.

Häröver avgav *statskontoret* underdånigt utlåtande den 6 februari 1908. Däri förklarade statskontoret, att, då ändamålet med gällande pensioneringsgrunder i förevarande avseende endast bleve ofullständigt uppnått, därest det lämnades åt den enligt berörda grunder pensionsberättigades eget val att avgå från eller kvarstanna i tjänsten, ansåge statskontoret ifrågavarande stadganden böra i nu anmärkta hänseende kompletteras med ett tillägg till sjätte punkten av följande lydelse: »Sålunda pensionsberättigad tjänsteinnehavare vare även skyldig att avgå från tjänsten, då sådant av vederbörande myndighet påfordras.» Dessutom ville statskontoret föreslå, att i sjunde punkten skulle införas ett nytt stycke, vilket borde affattas på följande sätt: »Skulle löntagare, som uppnått den levnads- och tjänstålder, vilken enligt dessa grunder medför rätt till pension och fyllnadspension i den tjänst han innehar, befinnas av stadigvarande sjukdom eller kroppsfel vara oförmögen till vidare tjänstgöring, äge Kungl. Maj:t eller den myndighet, som honom till tjänsten utnämnt, att, sedan den framtida otjänstbarheten blivit behörigen utredd, meddela honom avsked från tjänsten.» De sålunda i berörda syfte föreslagna nya bestämmelserna syntes statskontoret böra på dem, som vid bestämmelsernas trädande i kraft redan innehade tjänst av nu ifrågavarande slag, tillämpas endast i mån av skeende befordran till ny tjänst eller ingående på ny lönestat.

Sedan Kungl. Maj:t den 20 november 1908 uppdragit åt särskilt utsedda utsedda kommitterade att verkställa jämkning av inkomna betänkan- den om förtidspensionering av officerare och underofficerare vid armén och marinen, upptogo dessa kommitterade uti den 3 mars 1909 avgivet betän- kande, bland annat, ovan nämnda punkter i 1877 års pensioneringsgrunder till ny undersökning.

Kommitterade erinrade därvid till en början om, att då statskontoret år 1904 uppgav, att redan med nu gällande lydelse av punkt 8 utgifts- posten för detta slag av pensionering å allmänna indragningsstaten uppginge till över 41,000 kronor, hade icke tagits i betraktande, att största delen av detta belopp tillfölle personer, som redan då uppnått pensionsåldern och för vilka sålunda samma pension å annan utgiftstitel inbesparades. Andra verkställda beräkningar utvisade, att det pensionsbelopp, som år 1908 ut- gick enligt punkt 8 till personer, vilka icke uppnått pensionsåldern, endast uppginge till 8,670 kronor, vilket alltså utgjorde den verkliga kostnaden på grund av detta stadgande under nämnda år.

Kommitterade anförde vidare följande:

Stadgandet i punkt 8, att otjänstbarheten skulle hava räckt under minst 3 år, innan avgångsskyldighet inträdde, torde väl närmast hava tillkommit såsom en fordran från statsmakternas sida på garanti för att den otjänstbare, innan han tillerkändes pension, verkligen befunnits obotlig, men utgjorde på samma gång ett skydd för honom, därest han under tiden skulle återvinna sin hälsa, ävensom ett tillmötesgående i eko- nomiskt hänseende, avsett att förmildra övergången till knappare villkor. Det syntes därför kommitterade, som om man borde ur såväl statens som det enskilda intressets synpunkt bibehålla nämnda stadgande. Ett undan- tag härifrån funnes ju redan, nämligen för den, som skadats i tjänsten och som ägde rätt att avgå, så snart han befunnes till vidare tjänstgöring oförmögen. 1907 års lag om pensionering av civila tjänst innehavare stad- gade i dylika fall skyldighet till omedelbar avgång, men likväl med hela lönen i pension. Billigheten syntes då fordra, att även militär tjänst inne- havare, som drabbades av samma öde, erhöle motsvarande pensionsförmå- ner, så framt han omedelbart avginge ur tjänst. Huruvida han skulle vara *skyldig* till omedelbar avgång kunde däremot sättas i fråga. För civil tjänst innehavare uppginge väl i regel lönen till $\frac{2}{3}$ eller mera av hans hela avlöning, medan den för officeren i allmänhet föga överstege och för underofficeren till och med understege hälften av hans avlönings- förmåner. Detta gjorde, att avgång även med hela lönen i pension bleve mera kännbar i ekonomiskt hänseende för den militäre tjänstemannen än för den civile, varför här ännu större varsamhet torde böra iakttagas vid

avgångsskyldighetens bestämmande. Ett stadgande om omedelbar avgångsskyldighet för militär tjänstinnehavare, som skadats i tjänsten, skulle dessutom vålla, att den, som ej hade högre lön än 1,000 kronor och som sålunda i alla händelser finge hela lönen i pension, bleve sämre ställd i ekonomiskt hänseende, om han skadats i tjänsten än om han ådragit sig otjänstbarheten utom tjänsten, då han ju i sistnämnda fall skulle hava rätt att ännu i tre år kvarstå med lön och inkvarteringsersättning samt i ömmande fall även dagavlönning m. m. under någon tid. Kommitterade ansåge därför, att den, som varaktigt skadats i tjänsten, skulle äga rätt att omedelbart avgå med hela lönen i pension samt med skyldighet, om han icke begagnade sig härav, att avgå inom tre år med pension och fyllnadspension.

I fråga om löntagare, som uppnått pensionsåldern och som enligt punkt 7 i arméns pensioneringsgrunder icke vore avgångsskyldig förrän efter 3 år, ansåge kommitterade, att hans kvarstående i tjänst under de s. k. respitåren borde göras beroende av hans tjänstbarhet. Härvidlag syntes för avgångsskyldighet icke behöva uppställas fordran på vare sig full otjänstbarhet eller obotlighet, då ju personen i fråga redan intjänat sin pension, utan funne kommitterade tillräcklig anledning härtill vara för handen, om tjänstbarheten befunnes så nedsatt, att Kungl. Maj:t eller den myndighet, som ägde meddela avsked, ansåge hans kvarstående vara med tjänstens fordringar oförenligt.

I anslutning till vad sålunda anförts föreslogo de kommitterade följande lydelse av punkterna 6, 7 och 8 i 1877 års pensioneringsgrunder:

6.

Den, som i och för tjänsten ådragit sig skada eller obotlig sjukdom, som gör honom till vidare tjänstgöring oförmögen, äger, så snart detta förhållande blivit vederbörligen styrkt, rätt att avgå med pension jämte fyllnadspension, uppgående till lönens hela belopp. Begagnar han sig icke av denna rätt inom tre månader efter därom från vederbörlig chef erhållet meddelande, är han underkastad bestämmelsen i punkt 8 här nedan.

7.

Löntagare, som uppnått den för rätt till fyllnadspension i den tjänst han innehar stadgade levnadsålder och som jämväl uppfyllt de villkor, vilka för erhållande av de samma tjänst åtföljande pensioner eljest äro föreskrivne, är skyldig att från tjänsten avgå, därest hans tjänstbarhet

befinnes så nedsatt, att Kungl. Maj:t eller den myndighet, som honom till tjänsten utnämnt, prövar hans kvarstående icke längre vara med tjänstens fordringar förenligt.

Löntagare, som uppfyllt de för erhållande av pension och fyllnadspension i den tjänst han innehar stadgade villkor, är skyldig att från tjänsten avgå, så snart han med tre år överskridit den för rätt till fyllnadspension i samma tjänst stadgade levnadsålder, så framt ej Kungl. Maj:t eller den myndighet, som honom till tjänsten utnämnt, prövar hans kvarstående vara för riket nyttigt.

8.

Den löntagare, som i minst tre år lidit av i eller utom tjänsten ådragen skada eller obotlig sjukdom, som gör honom till vidare tjänstgöring oförmögen, må, sedan detta förhållande blivit vederbörligen styrkt, kunna, även utan egen ansökning, från tjänsten skiljas mot åtnjutande av pension av statsmedel till belopp, motsvarande pension jämte fyllnadspension i den tjänst, han innehar.

Över kommitterades förslag infordrades yttranden från statskontoret, arméförvaltningens civila departement, direktionen över arméns pensionskassa och de militära myndigheterna.

Av de sistnämnda framställde endast chefen för Fjärde arméfördelningen jämte sekundchefen för Svea livgarde samt kommandanten i Boden några anmärkning mot kommitterades förslag. Militärmyndigheternas yttranden.

Sekundchefen för Svea livgarde förmenade det vara oriktigt, att Kungl. Maj:t tillagts initiativet i fråga om tjänstodugligs avskedstagande. Det syntes berörda chef enklare, att varje löntagare, som uppnått pensionsålder, ålades att, därest han önskade kvarstå i tjänst, för varje respitår därom ingiva ansökan, åtföljd av läkarbetyg över hälsotillståndet och vederbörande chefs yttrande.

Chefen för Fjärde arméfördelningen förklarade sig dela denna åsikt.

Kommandanten i Boden ansåg däremot, att de s. k. respitåren borde helt och hållet borttagas, så att den, som uppnått pensionsåldern, skulle vara skyldig definitivt avgå, oberoende av sin tjänstbarhet. Därigenom bleve arméns officers- och underofficerskårer verkligen föryngrade och deras tjänstbarhet skulle ökas samtidigt med att reservbefålet ökades. För övrigt bleve det alltid svårt att rättvist tillämpa bestämmelserna om respitåren, och godtycke kunde lätt komma att göra sig gällande därvid.

Bihang till senare riksdagens protokoll 1914. 1 saml. 119 häft. (Nr 163.) 2

Yttranden
av civila
departe-
mentet och
direktionen
över arméns
pensions-
kassa.

Arméförvaltningens civila departement och direktionen över arméns pensionskassa hade intet att erinra mot kommitterades förslag.

Statskonto-
rets yttran-
de.

Statskontoret förklarade i sitt yttrande, att 1877 års pensioneringsgrunder borde i sin helhet omarbetas, ty det kunde svårligen förnekas, att på grund av förändrade förhållanden och i visst avseende förändrat åskådningssätt nu gällande bestämmelser ifråga om pensionering av befäl och underbefäl med vederlikar vid såväl armén som marinen blivit i väsentliga delar föråldrade och borde ersättas av nya. Att vid utarbetandet av dessa nya bestämmelser den civila pensionslagens huvudgrunder borde tjäna till efterföljd i helt annan och vidsträcktare grad än nu blivit ifrågasatt förefölle vara en given sak. Sålunda borde givetvis alla bestämmelser hänföra sig i främsta rummet till det allmänna intresse, som genom dessa pensionsbestämmelser skulle tillgodoses, och följaktligen, för att endast nämna ett exempel, rätten att komma i åtnjutande av pension alltid sammanfalla med motsvarande skyldighet för tjänst innehavaren att samtidigt avgå från tjänsten. Med andra ord, ett kvarstående i tjänsten utöver uppnådd pensionsålder borde aldrig få göras ensidigt beroende av tjänst innehavarens beslut. I övervägande borde också tagas, huruvida den dubbla pensioneringen från arméns, respektive flottans pensionskassa och från statsmedel borde bibehållas eller om icke tilläventyrs dessa pensionskassor kunde avvecklas i likhet med vad som blivit beslutat beträffande civilstatens pensionskassa. Det borde jämväl tillses, om icke lämpligt vore att i en lag sammanföra alla stadganden i avseende å pensioneringen av såväl arméns som marinen militära och civilmilitära personal. Därest Kungl. Maj:t skulle finna skäl att låta verkställa utredning om en dylik omorganisation av det militära pensionsväsendet, torde samtidigt böra tagas i övervägande, huruvida icke till underlättande av de nya bestämmelsernas genomförande lämpligen borde i fullmakt, som hädanefter utfärdades å befäls- eller underbefälsbeställning vid armén eller marinen, inryckas föreskrift därom, att vederbörande skulle vara skyldig underkasta sig förändrade pensionsbestämmelser. På grund av statskontorets ovan angivna uppfattning av frågan och då de förevarande ändringsförslagen syntes statskontoret vara varken tillräckligt omfattande eller till sina grundtankar fullt överensstämmande med motsvarande bestämmelser i den civila pensionslagen, skulle det från statskontorets sida ju kunna ifrågasättas, huruvida dessa förslag eller överhuvudtaget några som helst förslag till nya jämkningar i gäl-

lande pensionsgrunder för armén och marinen borde framläggas för riksdagen till antagande. Emellertid vore kommitterades förslag, som åsyftade, bland annat, borttagande av de väsentligaste olikheterna mellan armén och marinen beträffande pensioneringsgrunderna, enligt statskontorets mening värda beaktande i den mån de föreslagna ändringarna kunde anses ägnade att förbereda och underlätta genomförandet av fullständigt gemensamma bestämmelser i detta avseende. Under förutsättning att av sådan anledning måhända kunde befinnas lämpligt att i avvaktan på utarbetandet av ett fullständigt förslag av ovan antydda omfattning bereda nu saknad överensstämmelse i vissa delar av pensionsstadgandena för armén och marinen, ville statskontoret icke underlåta att ingå i närmare granskning av ifrågavarande förslag.

Statskontoret ville då till en början erinra, att statskontoret i underdånigt utlåtande den 6 februari 1908 föreslagit vissa tillägg till punkterna 6 och 7 i pensioneringsgrunderna för armén, i syfte dels att den löntagare vid armén, vilken i tjänsten lidit skada, som för framtiden medförde oförmåga till tjänstgöring, skulle kunna av vederbörande myndighet entledigas från sin befattning, dels ock att den, som uppfyllt villkoren för erhållande av pension och fyllnadspension i den tjänst, han innehade, jämväl skulle kunna från tjänsten entledigas, därest han befunnes vara för framtiden otjänstbar.

De av kommitterade framlagda förslagen innebure mera vittgående ändringar i nu gällande bestämmelser. Enligt kommitterades förslag skulle den genom skada i tjänsten för framtiden otjänstbare löntagaren äga att, om han avginge inom viss kortare tid, komma i åtnjutande av pension till belopp, som motsvarade hela lönen eller, för marinens del, underlaget för beräkning av pension och fyllnadspension. Till stöd härför hade åberopats bestämmelserna i 6 § d) och 7 §, första stycket, av lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänst innehavares rätt till pension. Härvid torde emellertid böra uppmärksammas vissa olikheter. Beträffande civil tjänst innehavare skulle föreligga *olycksfall* i tjänsten för att rätt till hel pension enligt 7 §, första stycket, pensionslagen skulle inträda, ehuru fullt antal tjänstår icke föreläge, under det att kommitterades förslag medgäve sådan rätt vid skada eller obotlig sjukdom, som ådragits i och för tjänsten. Härunder inrymdes exempelvis ett sådant fall som i krig erhållen skada av beskaffenhet, att den medförde framtida otjänstbarhet. Vidare torde böra framhållas, att den civila tjänst innehavaren bekomme pension till enahanda belopp, som det vid tiden för olycksfallet för honom gällande pensionsunderlag, d. v. s. i allmänhet samma belopp, som skulle hava tillkommit honom, därest han i innehavande tjänst uppfyllt de för rätt till

hel pension stadgade villkor beträffande levnads- och tjänstålder; för den militära löntagaren däremot ifrågasattes, enligt kommitterades förslag, pension till högre belopp, än han annars skulle hava kunnat uppnå i den tjänst han innehade. Öaktat dessa nu anmärkta olikheter ville dock statskontoret icke göra någon erinran mot kommitterades förslag i denna del, enär dels redan nu gällande stadgande för militär löntagare icke vore inskränkt till olycksfall i tjänsten, och dels billigheten syntes kräva att, då man för den i tjänsten skadade militären borttoge rätten att kvarstå, den avgångspliktiga — i likhet med civil tjänstinnehavare, som avginge på grund av otjänstbarhet, orsakad av olycksfall i tjänsten, — i ersättning finge pension till belopp, ungefär motsvarande vad han såsom tjänstledig för sjukdom skulle hava fått behålla av sin avlöning.

Med rätt till sålunda föreslaget pensionsbelopp ansåge statskontoret dock böra följa, att tjänstinnehavare, varom nu vore fråga, skulle vara *skyldig* att avgå. Därför torde orden »äger rätt» i första meningen av ifrågavarande punkter böra utbytas mot orden »är skyldig» samt andra meningen helt och hållet utgå.

För marinens del vore föreslaget, att pensionen enligt punkt 7 skulle utgå av statsmedel, under det att i förslaget för arméns del talades om pension och fyllnadspension, uppgående till lönens hela belopp. För vinnande av likhet och då i alla händelser statsverket i sista hand drabbades av kostnaden, ville det synas lämpligt, att även för arméns del stadgades, att pensionen i förevarande fall utginge av statsmedel. Något hinder att pensionen hädanefter som hittills utbetalades av vederbörande pensionskassa torde icke förefinnas.

Även det föreslagna stadgandet i punkt 7 av pensioneringsgrunderna för armén ginge utöver vad i statskontorets ovanberörda förslag ifrågasatts, i det att kommitterade ville stadga, att den, som uppfyllt villkoren för pension och fyllnadspension i den tjänst, han innehade, måtte entledigas, icke blott då han visades vara till vidare tjänstgöring oförmögen, utan redan om tjänstbarheten befunnes vara så nedsatt, att hans kvarstående prövades icke längre vara med tjänstens fordringar förenligt. Av statskontorets här ovan gjorda uttalande därom, att kvarstående i tjänsten utöver uppnådd pensionsålder icke borde ensidigt bero av tjänstinnehavarens beslut, följde, att statskontoret ansåge ett upphävande av nu gällande bestämmelser om den så kallade respittiden önskvärd. Statskontoret kunde således för sin del icke förorda kommitterades ovan omnämnda förslag om utsträckning av respittiden för visst befäl samt underbefälet vid marinen; och churu den av kommitterade föreslagna inskränkingen i rätten att tillgodonjuta respittid onekligen innebure en förbättring, kunde statskon-

toret dock icke anse förslaget fullt tillfredsställande. Enligt statskontorets mening borde för befäl och underbefäl vid armén och marinen stadgas — i huvudsaklig likhet med vad för civil tjänst innehavares vidkommande vore i pensionslagen föreskrivet — att avgångsskyldighet inträdde vid uppnående av den för pension och fyllnadspension stadgade levnads- och tjänst-ålder, Konungen eller den myndighet, som ägde att från tjänsten meddela avsked, dock obetaget att låta med avskedet anstå, därest och så länge tjänst innehavaren prövades kunna i tjänsten på ett tillfredsställande sätt gagna det allmänna, dock icke längre än tre år.

Vad slutligen beträffade kommitterades förslag till ändrad lydelse av punkt 8 i pensioneringsgrunderna för armén, hade kommitterade i detta avseende upptagit ett förslag, som förut en gång framburits av arméns fullmäktige och som innefattade, att bestämmelsen om avgångsskyldighet för löntagare, som vore otjänstbar på grund av lamhet, blindhet eller vansinne, borde utsträckas att gälla en var, som i tre år lede av skada eller sjukdom, som gjorde honom otjänstbar och ansåges obotlig. Av hänsyn till de ökade kostnader för statsverket, som ett då oprövat stadgande av sådan omfattning skulle medföra, hade statskontoret i underdånigt utlåtande den 25 februari 1904 avstyrkt berörda av arméns fullmäktige framlagda förslag. Sedan dess hade emellertid bestämmelser av ungefär enahanda innebörd införts för civil tjänst innehavares vidkommande genom 1907 års pensionslag. Vid sådant förhållande och då det icke kunde förnekas, att dylika bestämmelser måste anses av minst lika stor vikt i fråga om arméns befäl och underbefäl som beträffande civila tjänst innehavare, ansåge sig statskontoret böra tillstyrka, att bestämmelser meddelades i den av kommitterade i detta avseende åsyftade riktning.

För civil tjänst innehavare vore stadgat, att sjukdomen skulle hava under fem på varandra följande år utgjort hinder för tjänstgöring, innan skyldighet att avgå kunde ifrågakomma. Förhållandena vid armén syntes dock möjligen med full rätt böra påkalla, att tiden, såsom kommitterade föreslagit, i stället för fem bestämdes till tre år; men å andra sidan syntes det till förekommande av nu rådande osäkerhet i detta avseende böra uttryckligen angivas, att sjukdomen skulle under hela nämnda tid hava varit av beskaffenhet att hindra tjänstgöring.

För sin del ansåge statskontoret punkt 8 böra erhålla följande ändrade lydelse:

»Den löntagare, som under tre på varandea följande år i följd av skada eller sjukdom varit ur stånd att tjänstgöra samt finnes vara för framtiden till tjänstgöring oförmögen, må, sedan dessa förhållanden blivit vederbörligen styrkta, kunna även utan egen ansökning från tjänsten skiljas

mot åtnjutande av pension av statsmedel till belopp, motsvarande pension jämte fyllnadspension i den tjänst, han innehar.»

Även pension enligt denna punkt torde, i olikhet mot vad nu är fallet, hädanefter lämpligen kunna av vederbörande pensionskassa utbetalas och utgå av de till kassan anslagna statsmedel.

*Militära
pensions-
kommittén.*

I anledning av vad statskontoret anfört i fråga om behovet av omarbetning utav 1877 års pensioneringsgrunder i deras helhet och sedan civilkommissionen uti skrivelse till Kungl. Maj:t jämväl framhållit önskvärdheten av vissa ändringar i det militära pensionsväsendets administration, uppdrog Kungl. Maj:t den 6 maj 1910 åt en ny kommitté *ej mindre* att verkställa utredning

dels angående möjligheten att avveckla arméns och flottans pensionskassor i likhet med vad redan beslutats beträffande civilstatens pensionskassa,

dels angående sammanslagning av arméns och flottans pensionskassor,

dels angående förändring av de för armén och flottan gällande pensioneringsgrunder till större likhet med den civila pensionslagens huvudgrunder,

dels ock angående sammanslagning av arméns änke- och pupillkassa med flottans gratialfond och eventuellt även med civilstatens änke- och pupillkassa,

än även att avgiva de förslag, vartill berörda utredning kunde för-
anleda.

I sammanhang med denna kommittés tillsättande förordnade Kungl. Maj:t, att i fullmakt, konstitutorial eller förordnande, som därefter utfärdades å beställning vid armén, marinen eller lotsverket och vara rätt till pension från arméns eller flottans pensionskassor kunde grundas, skulle inryckas föreskrift därom, att vederbörande skulle vara skyldig underkasta sig förändrade pensionsbestämmelser.

*Kommitténs
förslag.*

Denna kommitté (den militära pensionskommittén) avgav den 31 maj 1912 betänkande och förslag, därvid kommittén hemställde om en (för lant- och sjöförsvaret gemensam) lag angående militära och sjömilitära tjänstinnehavares rätt till pension, i vilken lag § 6 mom. 1 skulle innehålla följande stadgande:

1. Skyldighet att från tjänsten avgå inträder:

a) för tjänstinnehavare i allmänhet vid uppnående av den i 5 § stadgade levnadsålder, Konungen eller, där viss ämbetsmyndighet åger att

från tjänsten avskeda, den myndighet obetaget att låta med avskedet anstå, därest och så länge tjänst innehavaren prövas kunna i tjänsten på ett tillfredsställande sätt gagna det allmänna, dock icke längre än tre år;

b) för tjänst innehavare, som icke uppnått den i 5 § stadgade levnadsålder, där han, efter att under tre på varandra följande år på grund av sjukdom, vanförhet eller lyte varit ur stånd att tjänstgöra, finnes vara för framtiden till tjänstgöring oförmögen; samt

c) för tjänst innehavare, som till följd av olycksfall i tjänsten eller eljes till följd av skada eller sjukdom, vilken han genom utövningen av sin tjänst ådragit sig, befinner sig för framtiden oförmögen till tjänstgöring.

I mom. 2 av samma § finnes stadgande om rätt för Kungl. Maj:t att förklara vissa tjänst innehavare skyldiga att från tjänsten avgå även innan pensionsåldern, därest de äro av sjukdom eller minskad arbetsförmåga urståndsatta att på ett tillfredsställande sätt fullgöra sina tjänst-åligganden och tillika uppnått viss ålder.

Såsom motivering till sitt förslag i denna del anförde kommittén:

»Enligt den civila pensionslagen inträder avgångsskyldighet i regel samtidigt med rätten att tillträda pension, såsom naturligt är, då denna rätt icke medgives tjänst innehavare, förrän han uppnått så hög levnadsålder, att han i allmänhet kan antagas icke vidare besitta de kropps- och själskrafter, som erfordras för att kunna på ett nöjaktigt sätt uppehålla sin tjänst. I de nu gällande militära pensioneringsgrunderna tillämpas en avvikande regel, i det att militär tjänst innehavare i allmänhet äger rätt att utan särskilt tillstånd kvarstå i tjänsten tre år, vanligen kallade respit-år — kaptener och innehavare av lägre grader vid marinen, som äro pensionsberättigade vid 55 års ålder, dock endast ett halft år — utöver den tid, då han enligt levnadsåldern blir pensionsberättigad, och därutöver kan honom beviljas tillstånd att än längre i tjänsten kvarstå, därest det prövas vara för riket nyttigt.

I det förslag till nya lönestater för flottan, som förelades 1873 års riksdag, fanns införd bestämmelsen, att officer och underofficer skulle vara förpliktad att ur tjänsten avgå, då han uppnått den levnads- och tjänst-ålder, som berättigade honom till full pension, med rätt för Kungl. Maj:t att med den pensionsberättigades medgivande låta med avskedet anstå, därest och så länge han prövades kunna i tjänsten gagna det allmänna. Denna bestämmelse godkändes såväl av nämnda riksdag som av 1876 års riksdag, vilken senare fastställde flottans ännu gällande pensioneringsgrunder, som icke innehålla några föreskrifter om respittids åtnjutande. I sammanhang med pensioneringsgrundernas kungörande föreskrev Kungl. Maj:t

*Motivering
till
kommitténs
förslag.*

den 24 november 1876, att den, som uppfyllt villkoren för rätt till full pension, skulle vara skyldig att inom sex månader ingiva ansökan om avsked eller om rätt att få kvarstå i tjänst, varigenom en respittid av sex månader medgavs. Uti de år 1877 av riksdagen godkända pensioneringsgrunderna för armén finnes införd bestämmelse om tre respitår, och samma år den 21 december beslöt Kungl. Maj:t, att, till vinnande av likhet med armén, regementsofficerare och flaggmän vid flottan skulle medgivas kvarstå i tre år efter uppnåendet av till full pension berättigande levnadsålder, under det att för övriga officerare och underofficerare respittiden fortfarande skulle utgöra sex månader.

Under den första tiden efter införande av bestämmelsen om respitår uttogos dessa i allmänhet, under det att numera antalet av dem, som begagna sig av denna rättighet, särskilt vid armén, visat sig vara i nedgående, i synnerhet beträffande de yngsta pensionstagarna. Rätten att låta anstå med avskedet utöver den regelbundna respittiden lär ej ofta komma till användning och anståndet då gälla endast en kort tid.

I statskontorets förut åberopade, den 13 oktober 1909 avgivna utlåtande angående föreslagna ändringar i pensioneringsgrunderna för armén och marinen framhålles bland annat, 'att alla pensioneringsbestämmelser böra hänföra sig i främsta rummet till det allmännas intresse, som genom dessa pensioneringsbestämmelser skall tillgodoses, och följaktligen, för att endast nämna ett exempel, rätten att komma i åtnjutande av pension alltid sammanfalla med motsvarande skyldighet för tjänst innehavaren att samtidigt avgå från tjänsten, eller med andra ord att ett kvarstående i tjänsten utöver uppnådd pensionsålder aldrig bör få göras ensidigt beroende av tjänst innehavarens beslut.'

Kommittén kan i förevarande hänseende icke annat än instämma i, vad statskontoret sålunda anfört, och anser därför, att i pensionslagen bör intagas bestämmelse om, att avgångsskyldighet skall inträda samtidigt med att tjänst innehavaren uppnått den för rätt till hel pension för sådan tjänst innehavare fastställda levnadsålder, dock att Konungen eller, där viss myndighet äger att från tjänsten avskeda, den myndighet må kunna låta med avskedet anstå, därest och så länge tjänst innehavaren prövas kunna i tjänsten på ett tillfredsställande sätt gagna det allmänna.

Kommittén har emellertid ansett lämpligt, att även fastställdes en bestämd, icke allt för lång tid, till vilken den tidrymd, under vilken löntagare kunde lämnas tillstånd att kvarstå i tjänsten efter uppnådd pensionsålder, begränsades, och har kommittén icke tvekat att föreslå såsom bestämd högsta gräns tre år såsom närmast överensstämmande med de nuvarande bestämmelserna.

Förutom vid uppnådd pensionsålder bör skyldigheten att avgå från tjänst inträda även i det fall, att en tjänst innehavare icke längre är tjänstbar. Enligt nu gällande militära pensioneringsgrunder är endast den, som i tre år lidit av lamhet, blindhet eller vansinne utan att anledning förefinnes, att han kan återvinna tjänstbarhet, skyldig att avgå med pension. Rätt härtill äger den, som blivit till vidare tjänstgöring oförmögen på grund av skada eller obotlig sjukdom, som han ådragit sig i och för tjänsten. Den civila pensionslagen stadgar avgångsskyldighet för tjänst innehavare, där han, efter att under fem på varandra följande år i följd av sjukdom, vanförhet eller lyte varit ur stånd att tjänstgöra, finnes vara för framtiden till tjänstgöring oförmögen, ävensom för tjänst innehavare, som träffats av olycksfall i tjänsten, där olycksfallet finnes för framtiden medföra oförmåga till tjänstgöring. Då det måste anses minst lika viktigt att kunna från militärtjänsten avlägsna den, som av en eller annan anledning befinnes vara för framtiden otjänstbar, finner kommittén en skärpning av nu gällande bestämmelser i detta avseende till närmare överensstämmelse med den civila pensionslagen vara av behovet påkallad.

Att i det förra fallet höja den i de militära pensioneringsgrunderna fastställda tiden tre år till den civila pensionslagens fem år anser kommittén olämpligt, då det måste anses vara av stor vikt för krigsmakten att snarast möjligt befrias från otjänstbart befäl. Detta är av så mycket större betydelse, då den otjänstbare icke, såsom i civila befattningar oftast är möjligt, kan ersättas med vikarie, utan detta måste ske därigenom, att en person i lägre grad upprätthåller den lediga befattningen, varigenom brist någonstades uppstår.

På grund av vad nu blivit anfört och i nära anslutning till innehållet i 2 § a) samt 3 §, sista stycket, av lag angående rätt till pension för tjänstemän vid statens järnvägar den 4 juli 1910 föreslår kommittén alltså, att i den militära pensionslagen intages — förutom ett mot 6 § c) i den civila pensionslagen med iakttagande av tidsperiodens begränsning till tre år svarande stadgande — jämväl en bestämmelse, på grund varav skyldighet att avgå från tjänsten skall inträda för tjänst innehavare, som till följd av olycksfall i tjänsten eller eljest till följd av skada eller sjukdom, vilken han genom utövningen av sin tjänst ådragit sig, befinnes för framtiden oförmögen till tjänstgöring.

Enligt nu gällande militära pensioneringsgrunder förekommer ingen avkortning av pensionsbelopp, utan den, som uppnått för pensions erhållande föreskriven levnadsålder men icke innehar erforderligt antal tjänstår, får kvarstå i tjänst, till dess han blir berättigad till full pension. Då detta förhållande emellertid näppeligen synes vara förenligt med statens

intresse, bör sådan tjänstinnehavare icke tillåtas behålla sin tjänst endast för att komma i tillfälle att tjäna in tilläventyrs felande tjänstår, utan torde stadgande böra införas, att han skall avgå med erhållande av pension till avkortat belopp i förhållande till det mindre antalet tjänstår.»

Yttranden
över mili-
tära pen-
sionskom-
mitténs be-
tänkande.

Över den militära pensionskommitténs betänkande infordrades yttranden av — förutom under sjöförsvarsdepartementet lydande myndigheter — arméförvaltningen, direktionen över arméns pensionskassa, chefen för generalstaben, krigsbefälet och statskontoret.

Arméförvaltningen, direktionen över arméns pensionskassa och chefen för generalstaben funno icke något att erinra mot kommitténs betänkande i nu förevarande delar.

Krigsbefälet gjorde endast anmärkning mot uttrycket i det föreslagna moment 1 a) »den myndighet obetaget att låta med avskedet anstå». Att detta anstånd i varje fall skall bero på ansökan fann krigsbefälet självfallet, och detta hade möjligen kunnat framstå tydligare, om uttrycket ändrats till »den myndighet obetaget att *medgiva* anstånd med avskedet». Då det emellertid vid jämförelse mellan denna paragraf och andra bestämmelser i lagen syntes framgå, att ansökan om tillstånd att kvarstå förutsattes, och krigsbefälet därjämte funnit, att det av kommittén föreslagna uttryckssättet förekomme i flera andra av Konung och riksdag fastställda pensionsförfattningar, föreslog krigsbefälet att, då anstånd med avsked lämnas, detta borde gälla under viss angiven tid, därest tjänstinnehavaren prövades under denna tid kunna i tjänsten på ett tillfredsställande sätt gagna det allmänna. I avslutning härtill lät krigsbefälet omredigera moment 1 a) samt i förtydligande syfte inskjuta ordet »sammanlagt» framför »icke längre än tre år».

Enligt krigsbefälets förslag skulle momentet 1 a) komma att lyda sålunda:

1. Skyldighet att från tjänsten avgå inträder:

a) för tjänstinnehavare i allmänhet vid uppnående av den i § 5 stadgade levnadsålder, Konungen eller, där viss ämbetsmyndighet äger att från tjänsten avskeda, den myndighet obetaget att låta med avskedet *under viss angiven tid* anstå, därest tjänstinnehavaren prövas *under denna tid* kunna i tjänsten på ett tillfredsställande sätt gagna det allmänna, dock *sammanlagt* icke längre än tre år.

Statskontoret fann intet att erinra mot de av militära pensionskommittén föreslagna bestämmelser i § 6 och vitsordade, att kommittén för övrigt i lagförslaget beaktat den av statskontoret förut uttalade önskan, att större hänsyn skulle tagas till den civila pensionslagens huvudgrunder och att i *en* lag måtte så vitt möjligt sammanföras alla stadganden i av-

seende å pensioneringen av såväl arméns som marinens militära och civilmilitära personal. Statskontoret erinrade emellertid om, att utredning inlett rörande centralisering av allt statens pensionsväsende, och förklarade, att i avvaktan på denna utrednings resultat borde den militära pensioneringen fortfarande tillsvi vidare ombesörjas av de nuvarande militära pensionskassorna och att, då dessa kassors styrelser icke lämpligen borde påläggas tillämpningen av nya pensioneringsgrunder, den föreslagna pensionslagen icke borde komma i tillämpning förr än i sammanhang med förändrat ordnande av den militära pensioneringens handhavande.

Även försvarsberedningarna betonade vikten av att befälet hålles fullt tjänstdugligt, och framhöllo beredningarna, att i detta syfte borde vidtagas åtgärder för att underlätta tjänstoduglig personals avgång med pension i huvudsak enligt 1909 års kommittés förslag och det nya förslaget till militär pensionslag.

Sedan på grund av nådigt bemyndigande generallöjtnanten L. H. Tingsten och överstelöjtnanten G. R. J. Åkerman tillkallats för att såsom sakkunniga slutligen förbereda förevarande ärende, hava dessa nu föreslagit, att till pågående riksdag må avlätas proposition om ändring av punkterna 6, 7 och 8 i 1877 års pensioneringsgrunder, samt såsom motiv härför anfört, att enligt vad allmänt erkänts påkallas för armébefälets tjänstbarhet skärpta föreskrifter i fråga om de militära och civilmilitära tjänst innehavarnas skyldighet att avgå ur tjänsten, att sådana bestämmelser äro en oundgänglig förutsättning för upprättande av reservstatsbefäl, samt att förhållandena icke nu medgiva att underställa Kungl. Maj:t och riksdagen den militära pensionsfrågan i hela dess vidd.

*Särskilt
tillkallade
sakkunniga.*

Formuleringen av pyss nämnda punkter hava generallöjtnant Tingsten och överstelöjtnant Åkerman föreslagit sålunda:

»6.

Den, som till följd av olycksfall i tjänsten eller eljest till följd av skada eller sjukdom, vilken han genom utövningen av sin tjänst ådragit sig, befinnes för framtiden oförmögen till tjänstgöring, är skyldig att avgå från tjänsten, med rätt till pension och fyllnadspension, uppgående till lörens hela belopp.

7.

Löntagare, som uppnått den för rätt till fyllnadspension i den tjänst han innehar stadgade levnadsålder, och som jämväl uppfyllt de villkor,

vilka för erhållande av de samma tjänst åtföljande pensioner äro föreskrivna, är skyldig att från tjänsten avgå, Konungen, eller där viss ämbetsmyndighet äger att från tjänsten avskeda, den myndighet obetaget att låta med avskedet under viss angiven tid anstå, därest vederbörande prövas kunna under denna tid i tjänsten på ett tillfredsställande sätt gagna det allmänna, dock sammanlagt icke längre än tre år.

8.

Löntagare, som icke uppnått den för rätt till fyllnadspension stadgade levnadsålder, men som, efter att under tre på varandra följande år på grund av sjukdom, vanförhet eller lyte varit ur stånd att tjänstgöra, finnes för framtiden till tjänstgöring oförmögen, är skyldig att från tjänsten avgå och kan därifrån, även utan egen ansökning, skiljas, mot åtnjutande av pension av statsmedel till belopp, motsvarande pension jämte fyllnadspension i den tjänst han innehar.»

Departements-
chefs-
yttrande.

På sätt generallöjtnant Tingsten och överstelöjtnant Åkerman anfört, medgiva icke förhållandena att nu underställa Kungl. Maj:t och riksdagen den militära pensionsfrågan i hela dess vidd — i följd härav kan nu ej heller komma under behandling frågan om införande av bestämmelse om skyldighet i vissa fall att avgå med avkortad pension — men böra skärpta bestämmelser i fråga om de militära tjänst innehavarnas skyldighet att avgå ur tjänsten införas i sammanhang med det av mig förut i dag förordade och av Kungl. Maj:t godkända upprättandet av reservstatsbefäl. Jag ansluter mig därför till nämnda officerares förslag, att nu må till riksdagen avlåtas proposition om sådana bestämmelser, och har intet att erinra beträffande det innehåll, de föreslagit för samma bestämmelser. Det synes mig emellertid icke böra ifrågasättas, att de skärpta bestämmelserna skulle vinna tillämpning i fråga om andra löntagare än dem, för vilka i fullmakt, konstitutorial eller förordnande jämlikt Kungl. Maj:ts förutnämnda beslut den 6 maj 1910 finnes intagen föreskrift därom, att vederbörande är skyldig underkasta sig de förändringar i pensionsbestämmelser, som må i laga ordning varda fastställda.»

Föredraganden uppläste härefter ett i enlighet med vad han anfört upprättat förslag till *kungörelse om ändrad lydelse av punkterna 6, 7 och 8 i de av Kungl. Maj:t med riksdagen antagna grunder för pensionering av arméns befäl och underbefäl med vederlikar samt angående tiden för*

avgång ur tjänst samt hemställde, att detta förslag måtte genom nådig proposition föreläggas riksdagen till godkännande.

Till denna departementschefens hemställan, däri statsrådets övriga ledamöter instämde, tacktes Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall; och skulle till riksdagen avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ex protocollo:

C. E. Odhner.
